

1. Feiten, cijfers en geschiedenis

Feiten en cijfers Bangladesh

Oppervlakte: 144.000 km² (3,5 x Nederland)
 Aantal inwoners: 143 miljoen (2002)
 Bevolkingsgroei: 2,4 %
 Hoofdstad: Dhaka
 Taal: Bengaals en Engels
 Religie: islam 83%, hindoeïsme 16%, christendom e.a. 1%
 Levensverwachting: 61,4 jaar
 Belangrijkste exportproducten: kleding, jute, jute-producten, lederwaren, vis
 Staatsbestel: parlementaire democratie
 Onafhankelijk sinds: 1971
 Staatshoofd: president Iajuddin Ahmed
 Regeringsleider: premier Begum Khaleda Zia

Het tegenwoordige Bangladesh behoorde van 1765 tot 1947 tot de provincie Bengalen van Brits-Indië. Bij de onafhankelijkheid van 1947 werd het overwegend islamitische Oost-Bengalen bij het eveneens islamitische Pakistan gevoegd. Het nieuwe Oost-Pakistan werd in veel opzichten achtergesteld bij West-Pakistan, waar de regering van het land zetelde. Een verkiezingsoverwinning van de Bangladesh Awami League (AL) in 1971 leidde (opnieuw) tot de arrestatie van partijleider Sheikh Mujibur Rahman. De daarop volgende onafhankelijkheidsoorlog en het gewelddadig optreden van Pakistaanse militairen, die werden gesteund door moslim-extremisten en Bihari's (moslims die in 1947 vanuit India naar Bangladesh waren geëmigreerd) kostte het leven aan een miljoen mensen. De oorlog werd uiteindelijk door een Indiase militaire interventie in het voordeel van de Bengaalse nationalisten beslecht.

De infrastructuur van het land was door de oorlog geheel verwoest. Natuurrampen en de hongersnood van 1974 brachten de regering verder in het nauw. De regerende Awami-league trok steeds meer macht naar zich toe en verbood in dat jaar alle vormen van oppositie. Op 3 november 1975 leidde de onvrede hierover tot een bloedige staatsgreep, waarbij Sheikh Mujibur Rahman en een groot deel van zijn familie werden vermoord. Er volgde een onrustige overgangperiode. Uiteindelijk werd de macht overgenomen door generaal Zia ur Rahman, die zijn eigen politieke partij, de Bangladesh Nationalist Party (BNP) stichtte. In 1982 werd generaal Rahman tijdens een militaire staatsgreep vermoord en werd de noodtoestand ingesteld. Later dat jaar kwam generaal Ershad na een geweldloze coup aan de macht. Hij richtte de Jatiya-partij op. In december 1990 werd hij na heftige demonstraties afgezet. In 1991 werden voor het eerst vrije en democratische verkiezingen gehouden en kwam de BNP onverwacht aan de macht. Het proces van democratisering ontwikkelt zich sindsdien traag en niet zonder problemen. In 1996 vonden wederom verkiezingen plaats die werden gewonnen door de oppositiepartij Awami League. Sheikh Hasina Wajed (dochter van de vermoorde Sheikh Mujibur Rahman) werd minister-president. De oppositie wordt aangevoerd door de BNP onder leiding van Begum Khaleda Zia, de vrouw van de vermoorde generaal Zia ur Rahman. In 2001 vonden opnieuw verkiezingen plaats, die een grote overwinning opleverden voor de BNP. De BNP had een politieke alliantie met enkele kleinere partijen gesloten. De beide politieke leidsters wisselden van positie: Khaled Zia is opnieuw premier geworden.

Staatsvorm

Bangladesh is formeel een volksrepubliek, die in principe gescheiden uitvoerende, wetgevende en rechterlijke machten kent. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is echter slechts deels gewaarborgd; de lagere justitiële autoriteiten zijn onderdeel van de uitvoerende macht. De president, die slechts weinig bevoegdheden heeft, wordt door het parlement gekozen voor een periode van vijf jaar. Hij benoemt de premier. De driehonderd leden van het parlement worden rechtstreeks gekozen tijdens algemene verkiezingen, volgens een districtenstelsel. In het verleden werden na de verkiezingen door het parlement nog dertig vrouwelijke leden aangewezen. Deze praktijk is in 2001 afgeschaft. De invloedrijkste partijen in het parlement zijn de AL en de BNP, gevolgd door de genoemde Jatiya-partij van ex-president Ershad en de fundamenteel-islamitische Jamaat e Islami. Laatstgenoemde partij is relatief klein van omvang, maar goed georganiseerd en maakt sinds de laatste verkiezingen deel uit van de regering.

Mensenrechten

Officieel is er in het land sprake van persoonlijke en politieke vrijheid, maar in de praktijk worden etnische en religieuze minderheden achtergesteld. Kort na de laatste verkiezingen was er sprake van een golf van geweld tegen onder meer religieuze minderheden, waartegen de nieuwe regering onvoldoende optrad. Discriminatie van vrouwen komt veelvuldig voor. De overheid houdt bij het formuleren van haar beleid en vooral bij de uitvoering daarvan rekening met de islamitische krachten in de samenleving en subsidieert bijvoorbeeld het islamitische basisonderwijs en de jaarlijkse bedevaart naar Mekka. Mensenrechtenschendingen worden doorgaans niet adequaat vervolgd. De 'Muslim Family Law' is van kracht en vormt de belangrijkste belemmering voor de ratificatie van internationale overeenkomsten op mensenrechtengebied. Bangladesh heeft van de belangrijke internationale mensenrechtenverdragen het verdrag inzake de 'uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen' en 'rechten van het kind' ondertekend. Daarnaast is Bangladesh recentelijk toegetreden tot de Conventie tegen Marteling, het Internationaal Convenant inzake economische, sociale en culturele rechten, de Conventie inzake de politieke rechten van vrouwen en de Conventie inzake instemming met en minimumleeftijd voor het huwelijk, maar het heeft daarbij beperkende verklaringen afgelegd, waartegen door een aantal landen, waaronder Nederland, is geprotesteerd.

Sociale en economische situatie

Bangladesh behoort tot de armste landen van de wereld. De helft van de bevolking leeft onder de armoedegrens. De elite is afkomstig uit een zeer klein en sterk onderling verweven deel van de bevolking en heeft zijn wortels in zowel grootgrondbezit als in industrieel eigendom, in de moslim 'geestelijkheid' en in de politiek. De positie van de vrouw is slecht. Formeel beschouwt de overheid thema's als armoedebestrijding, 'human resources development' en verbetering van de positie van vrouwen tot de prioriteiten, maar vaak is de uitvoering gebrekkig.

In Bangladesh werken naar schatting 6,5 miljoen kinderen van 5 tot 14 jaar oud in de agrarische en informele sector (prostitutie, hulp in de huishouding, straatverkopers). Het merendeel van deze kinderen is analfabeet. Veel huishoudens zijn geheel of gedeeltelijk afhankelijk van het inkomen van deze kinderen. Kinderen moeten vaak in ongezonde omstandigheden (gevaarlijke machines, asbeststof) werken.

Bangladesh heeft een sterk gereguleerde markteconomie met ontwikkelingsplanning en een groot aantal staatsbedrijven. Bangladesh behoort tot de groep van Minst Ontwikkelde Landen (MOL). Het land heeft een structureel tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van ca. 2 procent van het BNP, maar dit zal de komende jaren naar verwachting dalen. Voor Bangladesh zijn de overboekingen van in het buitenland werkzame burgers van groot belang.

De opkomende textielsector en de grote vraag in het land naar expertise op het gebied van waterbeheer en natte infrastructuur maken handel met en investeringen in Bangladesh interessant. Deels aangetoonde en deels nog te exploreren gasvoorraden hebben in die sector recent geleid tot een sterke groei van buitenlandse investeringen.

Rijstveld in het noorden van Bangladesh

Milieubeleid

De voortgaande ontbossing, de snel vervuilende stedelijke gebieden en de toenemende bodemuitputting op het platteland blijven structurele problemen. Naast de bekende problemen met overstromingen (onder invloed van bijvoorbeeld cyclonen vanaf de zee, smeltwater vanuit het Himalaya-gebergte en een overschot aan regenwater) krijgt Bangladesh de laatste jaren in toenemende mate te kampen met verwoestijning, met name in het noordwesten van het land. De drinkwatervoorziening komt in gevaar nu is gebleken dat het water uit tienduizenden waterputten een te hoog arsenicumgehalte bevat, waardoor de gezondheid van een groot deel van de bevolking ernstig wordt bedreigd. Helaas wordt de recentelijk uitgebreide milieuwetgeving niet immer geïmplementeerd en blijven er voor bedrijven vele manieren bestaan om onder de verplichting van milieutoetsing uit te komen.